

УДК 347.723

Ю. В. Яковлєв, канд. юрид. наук, доц.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
кафедра адміністративного та підприємницького права,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

СУТТЄВІ ОЗНАКИ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА

Стаття присвячена аналізу суттєвих ознак командитного товариства. Проаналізовано положення окремих статей проектів Цивільного та Господарського (Комерційного) кодексів України щодо набуття господарчим товариством (як юридичною особою) правосуб'єктності.

Ключові слова: господарські товариства, командитне товариство, правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність.

Суттєві ознаки командитного товариства характеризують його із внутрішньої сторони як систему взаємозв'язків між засновниками (учасниками) та вкладниками, а також й із зовнішньої. Сюди, на наш погляд, варто віднести загальні його ознаки, як учасника цивільно-правового обігу. Це виражається в загальних його ознаках як юридичної особи, яка, крім загальних рис, — має й специфічні риси, притаманні лише певній організаційно-правовій формі. Мова йде про співвідношення загального та спеціального. З такої позиції командитне товариство повинне відповідати всім ознакам, притаманним юридичній особі як спеціальній правовій конструкції, і в той же час — відображати особливі вимоги щодо обраної учасниками організаційно-правової форми як способу мобілізації й управління майном та своєю діяльністю заради досягнення мети.

Перший рівень ознак є загально визначним у теорії цивільного права щодо конструкції юридичної особи й зафіксований у ст. 23 ЦК України в діючій редакції. У проекті ЦК України [1] вони збережені в основній своїй частині й зводяться до організаційної єдності, наявності відокремленого майна, визнання учасником цивільного обігу (де юридична особа виступає від свого імені), а також самостійної майнової відповідальності. В ст. 63 проекту ЦК України [1] дефініція юридичної особи, на відміну від раніше визнаної, дещо змінена. Якщо юридичними особами визнаються організації, які можуть мати право власності, інші майнові та особисті немайнові права, а також нести обов'язки, бути позивачами й відповідачами в суді, то можна виділити й ознаки, які збережені та є обов'язковими (організаційна єдність, право бути позивачами й обов'язок відповідати по заявленню до них позовам), а також ті, які можуть бути, а можуть й не конструювати юридичну особу як таку. Іншими словами, такі ознаки, на наш погляд, є **факультативними**. До них відносяться: можливість мати право власності, інші майнові та особисті права, а також нести обов'язки. Хоча на наш погляд, обов'язки не можна відносити до факультативних ознак. Ми вважаємо, що обов'язки у сфері приватного права не можуть існувати без прав, але права можуть бути без обов'язків, хоча такі випадки є поодинокими і стосуються лише односторонніх зобов'язань. У сфері підприємницької діяльності вони взагалі майже не застосовуються. Командитні товариства в певний період свого існування можуть у принципі не мати майна, і вимога мати майно — для них чинним законодавством не ставиться. Навпаки, тим лише підкреслюється особливість **товариства на вірі** й особлива передумова їх утворення та довірчий характер взаємовідносин між засновниками і вкладниками. Тому командитне товариство максимально задовольняє інтереси осіб щодо органі-

зації та ведення малого підприємництва. Коли командитне товариство нарощує обсяги свого обігу, воно перетворюється в інші господарські товариства — переважно в акціонерні.

Ознаки другої групи, як суттєві елементи внутрішньої організації командитного товариства такі: наявність **“союзу осіб”** (що є ознакою всіх господарських товариств); для учасників з повною відповідальністю — **“союзи діяльності й відповідальності”**, які розкривають лише внутрішній взаємозв’язок й характеризують командитне товариство, як організаційно-правову форму юридичної особи. Якщо додати те, що **“союз інвестицій”** є дворівневий — один для учасників з повною відповідальністю і обов’язковий для вкладників, то стає зрозумілим й встановлений безпосередньо законом привілей останніх щодо першочергового повернення їх коштів у разі припинення діяльності командитного товариства.

Кожному виду юридичної особи притаманний особливий порядок формування й вироблення внутрішньої волі та її виявлення при вступі в цивільні правовідносини, в тому числі й участь у цивільному обігу від свого імені.

Законодавство України визнає командитне товариство, як й інші господарські товариства [2, ст. 1], юридичною особою, встановлює механізм легалізації його діяльності, й тим самим створює реальні умови для набуття ним **правосуб’єктності**. Справа у тому, що, як правильно підкреслюють автори підручника “Підприємницьке право України”, правоздатність юридичної особи виникає в момент її реєстрації, а точніше — в момент отримання свідоцтва про реєстрацію, а дієздатність набувається через механізм легалізації й має перманентний характер [3,88]. З огляду на це, не зовсім точною є вказівка ч. 4 ст. 68 проекту ЦК України, де вказано, що **правоздатність** особи виникає в момент її створення і припиняється в момент внесення запису до єдиного державного реєстру про припинення юридичної особи. **Правоздатність** виникає лише з отриманням свідоцтва про реєстрацію, не раніше й не пізніше. Лише з цього моменту юридична особа може набути індивідуальних ознак: отримати печатку, відкрити рахунок у банку. В подальшому, в процесі легалізації, якщо командитне товариство отримає більше ліцензій, патентів, сертифікатів та інших легалізаційних документів, то і її **правосуб’єктність** розширюється. І навпаки, припинення чи призупинення чинності таких дозволів — її звужує.

Красавчиков О. А. [4,105], як і деякі інші науковці, підкреслював відсутність єдності поглядів на сутність такої складної соціально-правової категорії як **правосуб’єктність**. Він виходив з того, що цивільна **правосуб’єктність** визначається визначеною законом з мірою здатності (свободи й необхідності) особи (індивіда чи соціального утворення) до участі в цивільних правовідносинах. Така точка зору мала своїх прихильників та послідовно відстоювалася в радянській цивілістичній науці. Вона відображала існуючий на той час механізм утворення юридичних осіб та визначені для них державою вид і міру поведінки. Інша справа в умовах ринкової економіки, коли держава лише дає дозволи й тим самим констатує положення, яке суб’єкт підприємництва визначив для себе самостійно. Тим самим — сутність **правоздатності** будь-якого комерційного утворення відображається в його засновницьких документах й може бути визначена як потенційна можливість займатися після його реєстрації вказаним у засновницьких документах видом діяльності, а при внесенні в них доповнень — й іншими видами.

У правовій науці висловлено різні теоретичні конструкції **правоздатності**, які варто коротко висвітлити в нашому огляді. Так, Венедиктов А. В. отожднював правоздатність й правосуб’єктність [5,215]. Інші науковці вважають, що **правоздатність** входить до **правосуб’єктності**, і є її складовою частиною разом з **дієздатністю**. Це призвело до появи категорії **право-дієздатності** [6,29], натомість визнаної категорії **правосуб’єктності**. Інші дослідники поряд з **дієздатністю** та **деліктоздатністю**, виділяють **трансдієздатність** (здатність особи своїми діями створювати права й обов’язки для інших осіб) [7,106]. По-

особи, і спеціальні ознаки, як господарського товариства, а також індивідуальні — які притаманні лише для командитного товариства. Поняття ролі спеціальної правоздатності для командитного товариства — вимагає історичного і формально-юридичного аналізу законодавства, що встановлює спеціальну правоздатність. При цьому слід зазначити, що **правоздатність**, як регульований правом інститут, немичуче схильна зазнавати впливу об'єктивних соціальних умов.

Література

1. Проект ЦК України. // Українське право. — 1999. — Число 1, Спецвипуск.
2. “Про господарські товариства” Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — №49. — Ст. 682.
3. Підприємницьке право України. — За ред. доц. Р. Б. Шишки. — Харків, Еспада. — 2000. — 480 с.
4. Красавчиков О. А. Модели гражданской правосубъектности. Тезисы. В сборнике: Проблемы социалистической законности на современном этапе коммунистического строительства. — Харьков, 1978. — С. 103-107.
5. Венедиктов А. В. Государственная социалистическая собственность. — М. — Л. 1948. — 839с.
6. Пушкин А. А. Субъекты гражданского права: Текст лекций. — Х., 1974. — 36с.
7. Алексеев С. С. Общая теория права. Т. 2. — М., Юрид. лит. 1982. — 359с.
8. Красько И. Е. Актуальные проблемы хозяйственного права. — Харьков. 1976. — 276с.
9. Господарський (Комерційний) кодекс України. Проект. — Київ, -1995.

Ю. В. Яковлев

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра административного и предпринимательского права,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

СУЩЕСТВЕННЫЕ ПРИЗНАКИ КОМАНДИТНОГО ОБЩЕСТВА

РЕЗЮМЕ

Предлагается, чтобы командитное общество отвечало всем признакам, которые свойственны юридическим лицам, как специальной правовой конструкции; в то же время — отражало особые требования относительно избранной участниками организационно-правовой формы, как более надежного способа управления имуществом и деятельностью для достижения поставленной цели.

Ключевые слова: хозяйственные общества, командитное общество, правосубъектность, правоспособность, дееспособность.